

BUKS – Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur

Nr. 72 2026 • Årgang 42 • ISSN online/tryk 2446-0648/ 0907-6581 • www.buks.dk

Dorthe Skøtt Bébe

Børnenes trepart – vejen til fri og lige adgang til kunst og kultur

Resumé

Danmark har ratificeret FN's børnekonvention, men børns ret til kunst og kultur er ikke lovfæstet, og den prioriteres ujævnt. Børns adgang til kunst afhænger i dag af voksnes valg, lokale prioriteringer og sektoropdelte beslutninger. Da børnelivet udfolder sig på tværs af dagtilbud, skole, fritid og familie, kan ansvaret ikke placeres ét sted. Manglende tværsektorielt samarbejde betyder, at adgangen bliver tilfældig og ulige. Der er derfor behov for en national børnekulturpolitik med fælles værdier og mål. En »børnenes trepart« kan samle stat, kommuner, institutioner, kunstaktører og børn om et fælles ansvar. Kun gennem koordination på tværs kan alle børn sikres lige adgang til kunst og kultur.

Nøgleord: FN's børnekonvention; kulturpolitik; kunstens betydning; demokrati; børnenes trepart.

Danmark tilsluttede sig den 18. august 1991 FN's børnekonvention, men en egentlig implementering af dennes principper i dansk børnepolitik kræver mere end det. For selvom en lang række af principperne i konventionen allerede var og er direkte eller indirekte indbygget i det danske børne- og ungeområde, som fx børns ret til at gå i skole, så halter vi stadig bagefter med hensyn til, ikke mindst, børns kulturelle rettigheder. Ulig flere af vores nordiske venner, som Norge, Island og Sverige, har Danmark valgt ikke at lægge konventionen ind i den danske lovgivning. Måske fordi vi allerede praktiserer en række af principperne. Måske fordi vi ikke ønsker at sætte internationale konventioner over dansk lovgivning. Måske fordi en sådan implementering vil afføde behovet for substantielle investeringer i bl.a. børnekulturområdet. Ikke desto mindre forpligter ratificeringen af konventionen Danmark til at sikre børns rettigheder – også hvad angår deres adgang til kunst og kultur. Men denne adgang kræver mere end blot en skærpet børnepolitik, og i denne artikel argumenterer jeg for behovet for en »børnenes trepart« til at sikre børns rettigheder, herunder retten til fuld og fri deltagelse i det kulturelle og kunstneriske liv.

I forvejen reguleres danske børn og unges muligheder, rettigheder og livsvilkår gennem et utal af love og bekendtgørelser, politikker og værdisæt, beslutningsniveauer og instanser. Deres tarv og dannelse løftes i forskellige sektorer og foregår både i det offentlige rum, i civilsamfundet og i privatsfærerne. Der er mange perspektiver på, hvad barnet har krav på og brug for, og der er derfor allerede oprettet flere tværsektorielle organer til at understøtte dialogen og samarbejdet på tværs af sektorer. Socialvæsen samarbejder med skolevæsen, der samarbejder med politiet. Sundhedsvæsen samarbejder med skolen, der reguleres af kommunerne, men ledes af skolebestyrelsen og skolens ledelse. Skolens rådighedsbeløb fastsættes af kommunen, men skolen laver selv sit eget budget. Rammerne for danske børns hverdag er således et kludetæppe af politiske, økonomiske og faglige beslutninger på forskellige niveauer, hvor der ikke altid er sammenhæng mellem beslutninger om økonomi, værdier for indsatsen og faglig indsigt.

Det sammenvævede fundament for børn og unges opvækst strækker sig endnu videre. Fra miljøspørgsmål til infrastruktur over fritidsliv til livet i familien. Arenaerne væver sig ind i hinanden, og det kalder på en tværgående dialog at sikre optimalt udbytte af de enkelte indsatser og den tilknyttede økonomi.

Børn og unges møde med kunsten hviler på det samme kludetæppe. Børn og unge møder kunsten mange forskellige steder i deres hverdag, men ofte er kunsten lige så siloudfordret som mange af de andre indsatser i børns liv. Kunsten skabes af kunstnerne og reguleres, støttes og udfoldes gennem kulturforvaltninger, kulturudvalg, Kulturministerium, Kunstfond, kunstorganisationer, kunst- og kulturinstitutioner og -foreninger. Men børnenes liv leves ikke i kulturforvaltningen eller i Kunstfonden. Børnenes liv leves i daginstitutionen, i skolen, i fritidslivet, i familien. Kulturen og kunsten er altså afhængig af, at andre prioriterer dens tilstedeværelse i børnenes liv. I hvert fald den del af kunsten, der kræver et aktivt valg: Besøget på museet, teateroplevelsen på skolen fra den turnerende teatergruppe, det eksterne læringsforløb om billedkomposition, koncerten på spillestedet og meget mere. Hvis børnenes ret til at møde kunsten og kulturen skal kunne udfoldes, er de nødt til at få den mulighed stillet til rådighed af dem, der sætter rammerne, der hvor de bruger deres tid. Og selvom børnenes møde med kunsten også finder sted i det åbne rum på vej fra det ene til det andet, så reguleres størstedelen af deres liv af de voksne i dagtilbud, skole og familie.

Daginstitution og skole er samfundsarenaer, som alle børn frekventerer i løbet af deres opvækst. Begge arenaers rammer reguleres på forskellige niveauer af offentlige myndigheder, der også definerer vision og mission for deres virke i et tæt samspil med arenaernes faglige ledelser. Kunsten udgør et betydningsfuldt element i børnenes dannelse og kan didaktisk bidrage til en større mangfoldighed af læringsstile. Mødet med kunsten og de æstetiske læreprocesser er i et vist omfang integreret direkte i skolens fagplaner, men udover de i forvejen definerede fag, vejes kunsten og de æstetiske læreprocesser ofte lettere end andre fagligheder og færdigheder. Det udfordrer kunstens prioritering i skolens strukturer. Samtidig kræver de æstetiske læreprocesser en specifik faglighed hos børnenes voksne – fagligheder, som alle kan lære på forskellige niveauer, men som ikke nødvendigvis er til stede allerede. Daginstitution og skole er både mulige og oplagte arenaer for demokratisering af kunsten, så alle børn møder den. Men det kræver en vis mængde kompetenceudvikling og prioritering.

I børnenes fritidsarena er deres kunstneriske oplevelses- og skabelsesrum først og fremmest reguleret af forældrene. Adskillige analyser viser, at børn, hvis forældre selv har mødt kunsten i deres barndom, har større sandsynlighed for at stifte bekendtskab med den gennem deres egen opvækst. Tilsvarende har børn mindre sandsynlighed for at møde kunsten i deres barndom, hvis deres forældre ikke er blevet præsenteret for kunstneriske oplevelser eller skaben som børn. Samtidig spiller faktorer som tilgængelighed og økonomi også ind i valget af oplevelser og fritidsaktiviteter. Hvis der er langt til teatret eller musikskolen, mens den lokale boldklub ligger lige for enden af vejen, er det ofte det, der bliver udslagsgivende for valget af aktiviteter.

Børns kulturelle rettigheder

Ifølge børnekonventionens artikel 31 skal børns ret til fuld deltagelse i det kulturelle og kunstneriske liv respekteres og fremmes, og der skal stilles passende og lige muligheder til rådighed for kulturel og kunstnerisk udfoldelse. Men denne konventionsmæssige ret til fri og fuld deltagelse i scenekunsten, billedkunsten, musikken, arkitekturen, dansen, filmen, kunsthåndværket, litteraturen er ikke indskrevet i dansk lovgivning.

Hvor børnekonventionelle rettigheder som adgangen til rent vand, tag over hovedet, omsorg, lægehjælp, viden og læring ikke synes at være til diskussion, er adgangen til kunsten det ofte. For kunsten betragtes fortsat af mange som flødeskummet på kagen, toppen af kransekagen eller den hyggelige popcornaktivitet, som vi lægger ind, hvis der er tid, råd og ressourcer til det.

Men kunsten er ikke blot noget ekstra. Den er et væsentligt element i menneskers dannelse, udviklingen af deres refleksionsevne, deres lykke og fællesskabets lim. Grundlæggende styres børn og unges adgang til kunsten af, hvordan det prioriteres af de voksne omkring dem, hvad enten det handler om værdier, økonomi eller strukturelle vilkår. Men når kunsten ofte står sidst i rækken af prioriteter, hvordan sikres prioriteringen af børns kunstmøder og kunstneriske skaben så – udover de få elementer, der trods alt er skrevet ind i Folkeskoleloven.

En national børnekulturpolitik

I 2023 udgav regeringen med kulturminister Jakob Engel Schmidt i front en kulturpolitisk redegørelse, der peger på behovet for en samlende dansk kulturpolitik.

Kultur skaber fællesskaber, identitet og fælles referencer. Det er i kraft af vores fælles kulturarv og de erkendelser og indsigter, vi får i mødet med kunst og kultur, at vi kan finde svar på, hvem vi er – både som individer og som folk. Og det er i kraft af vores møde med hinanden på tværs af alder, postnummer, geografi og uddannelsesmæssig baggrund, at vi opnår fællesskab og forståelse. På den måde er kunst og kultur essentiel for vores forudsætninger for at deltage i demokratiet, og afgørende for at vi bliver forbundet som venner, familier og nation. Og derfor er det regeringens ambition, at kulturen skal fylde mere for flere. (Kulturministeriets departement, 2023, s. 42)

Den kulturpolitiske redegørelse peger på behovet for at skabe en samlet national kulturpolitik, og den kulturpolitik må også gælde for børn. En national børnekulturpolitik med udgangspunkt i et fælles værdisæt, en fælles vision, en fælles politik. En national børnekulturpolitik, der tør skelne mellem kunst og kultur. Hvor mødet med kunsten handler om kunstarterne og deres udformning og kvaliteter, mens kulturen er den måde, vi er sammen på. En national kunst- og kulturpolitik for børn er kun så stærk som det fundament, den er bygget på. I Danmark er der mange bidragsydere og interessenter på det børnekulturelle og -kunstneriske område. Derfor må ambitionen være at inddrage flest mulige niveauer, kunstarter og fagligheder i arbejdet med udviklingen af en national børnekulturpolitik. Samtidig er der behov for, at en national børnekulturpolitik ikke udelukkende udvikles i Kulturministeriet, men går på tværs af både politikområder og forvaltningsniveauer og inddrager alle de forskellige aktører, der er med til at skabe rammerne for børnenes hverdag.

Behovet for en tværsektoriel tilgang

I dag er situationen den, at børns reelle adgang til kunst og kultur ofte strandede i kampen om, hvem der har – eller især ikke har – ansvaret for at sikre kunstens tilstedeværelse i børnenes liv. Hvem har ansvaret, og hvem skal betale? Skal det foregå i deres fritid eller i deres skoletid? Hvordan når vi alle børn? Vil vi nå alle børn? Da børnelivet leves i forskellige arenaer og reguleres i en række ofte siloopdelte sektorer, er inddragelse af andre fagligheder i udviklingen af en national kunst- og kulturpolitik en forudsætning, hvis den også skal kunne realiseres i virkeligheden. Kunsten skal integreres i børns liv i flere arenaer, hvis Danmark skal leve op til målsætningerne i børnekonventionen. En sådan integration kræver, at de forskellige sektorer anerkender hinandens værdi, faglighed og nødvendighed.

Bortset fra nogle få retningslinjer i folkeskoleloven er det i dag op til hver enkelt sektor, hvordan, i hvor høj grad og hvorfor børnene skal være kunstnerisk oplevende og skabende. Dette har den åbenlyse slagside, at det igen og igen afhænger af lokale, regionale og sektorielle prioriteringer, hvad det enkelte barn får af muligheder. Det betyder, at for meget beror på ildsjælenes passionerede arbejde. Det er ildsjælene, der sikrer kvalitetsmøder nogle steder, mens børn på naboskolen eller i nabokommunen ikke har samme muligheder. Dette sker, fordi kunsten og kulturen kan distanceres fra kernevelefærden med absurde spørgsmål som: »Vil vi have flere varme hænder eller mere teater?« Den udbredte grad af silotænkning i den offentlige forvaltning spænder ben for den sammenhængskraft, der kunne være til stede på

tværs af børn og unges liv. Hvert område klarer sig selv, og for kunsten og kulturen betyder det, at man i mange henseender ikke naturligt tænkes ind i de andre sektorer. Kunsten skabes, udvikles og reguleres i sin egen silo med håbet om, at de andre siloer vil lukke den ind, så den kan væves sammen med skole, dagtilbud, sundhedsvæsen, infrastruktur osv. i stedet for at være sin egen tråd. Der er brug for at lave en national vision, styrke sammenhængskraften på tværs og hæve kompetenceniveauet, ikke kun for at børnene sikres fuld og lige adgang til kunsten, men også så ressourcerne udnyttes bedst muligt.

Ifølge børnekonventionen er kunst en rettighed, ikke et tilvalg eller et fravalg. Derfor bør kultursektoren spille en langt større rolle i børnepolitikken som en sektor, der på samme tid må drives med stor faglighed og udøves tværsektorielt – i skolen, i institutionen, i det åbne rum, i fritidslivet, i mødet med sundhedssektoren, i familielivet. Kun gennem fælles anerkendelse af de forskellige sektors betydning kan vi begynde at samskabe og udnytte de fælles ressourcer og kompetencer på tværs af sektorer. Som samfund må vi være langt mere nysgerrige på, hvordan vi skaber øget sammenhængskraft i børn og unges liv. Hvordan får vi de forskellige sektorer og fagligheder til at spille sammen og sætte fælles rammer og løse udfordringerne i fællesskab? Herunder må børnenes adgang til kunst og kultur sikres, og den rolle, dette møde spiller i børns almene dannelse, sundhed, trivsel og medborgerskab, må anerkendes.

Dokumentation for betydningen af kunst og kultur

Det er den brede værdi af børns møde med kunsten, der er udgangspunktet for behovet for en tværsektoriel indsats. Grundlaget for denne indsats er bl.a., at det gang på gang er blevet dokumenteret, at der er en bred vifte af positive effekter ved børns møde med kunsten. Teatercentrum udgav i 2024 en indsichtsrapport i samarbejde med Sjællands Teater, Seismonaut og Bikubenfonden, der belyser værdien af mødet med scenekunsten for børn og unge set fra børnenes perspektiv (Seismonaut, 2024). Analysen anvender en prisme inspireret af det britiske forskningscenter Center for Cultural Value og er udviklet med inspiration i et eksisterende værktøj udviklet til værdisættelse af voksnes møde med kunsten. Sammen med indsichtsrapporten er der udgivet et metodeværktøj, så andre aktører kan gennemføre tilsvarende analyser med nye børn. Analysen fastslår, at børnene oplever, at mødet med kunsten, i dette tilfælde scenekunsten, har værdi på fire overordnede parametre: Emotionelt, socialt, kreativt og intellektuelt. Den sociale oplevelse af at komme tæt på kunsten skaber følelsen af fællesskab og styrker børnenes følelse af at være en del af noget større – noget, der rækker ud over dem selv. Børnene oplever sig selv som medskabere af oplevelsen, fordi deres reaktioner og tilstedeværelse i rummet sammen med de andre skaber oplevelsen. Æstetikken og dramaturgien etablerer forbindelsen til ikke bare intellektuel, men også følelsesmæssig indlevelse og identifikation gennem inddragelsen af hele sanseapparatet. Mødet med kunsten bliver et rum for refleksion og fordybelse, fordi følelserne vækkes, og den intense, nærværende oplevelse trækker børnene væk fra hverdagens forudsigelighed og ind i et nyt kreativt, oplevelsesmættet rum. Indsichtsrapportens konklusioner bakkes op af både dansk og international forskning. For eksempel dokumenterer Ida Krøgholt i sin forskningsbaserede evaluering af Aarhus Teaters *Ej Blot Til Lyst*, at drama understøtter elevernes danskfaglige udvikling såvel som en øget trivsel gennem mere inkluderende og velkommunikerende fællesskaber (Krøgholt, 2018). Et omfattende britisk studie fra 2019 dokumenterer, at børns

deltagelse i en række forskellige kunst- og kulturaktiviteter skaber højere selvværd, hvilket er afgørende for børns sociale og kognitive udvikling (Mak og Fancourt, 2019).

Det bunder altså ikke bare i overbevisning og særinteresser, når kunst- og kultursektoren insisterer på, at kunst og kultur skal være en del af børns hverdag. Men når det kommer til at træffe beslutninger, så overtrumfes forskningen, og andre indsatser prioriteres højere – ofte med henvisning til økonomien alene eller til argumentationen om kunsten som flødeskummet på det gode børneliv. Men det er ikke flødeskum. Det er kernevelfærd. Denne erkendelse er nødt til at finde vej til den politiske arena for børn og unge.

Etablering af børnenes trepart

At styrke prioriteringen af kunsten i børnenes liv kræver, at alle interessenterne samles om det samme bord. En sådan strategi udfoldes i denne tid på et andet ressortområde, efter der i 2024 blev indgået en historisk aftale på dansk jord: Den grønne trepart. Et nyt organ, der skal samle alle interessenter i klimaindsatsen. Opgaven er at indgå aftaler på tværs af erhverv, fagligheder, kompetencer, viden, interesser og beslutningsniveauer – til gavn for vores hårdtprøvede miljø. Trepартstrategien er et klogt træk, når forskelligartede interesser og fagligheder skal mødes om et fælles mål.

Det samme kunne med fordel ske, når det gælder børnene: Børnenes trepart. En trepart, der skal sikre implementeringen af børnekonventionens artikel 31 i dansk lovgivning og i praksis i børnenes liv, og som skal muliggøre udviklingen og realiseringen af en national kunst- og kulturpolitik målrettet børn og unge.

Børn og unges adgang til kunst og kultur reguleres af en lang række gatekeepere: Bevillingsgivere, beslutningstagere, kuratorer, kommunikatører, fagprofessionelle, kunstnere, pædagoger, lærere, forældre. En national børnekultur og -kunstpolitik skal skabes i et samarbejde mellem de relevante aktører, nemlig en trepart bestående af:

- Beslutningstagerne (kommune og stat)
- Børnene og deres forskellige arenaer (skoler, daginstitutioner, sundhedsvæsen, socialvæsen, civilsamfund og børnene selv)
- Kunst- og kulturaktører (teatre, museer, koncerthuse, kunstnere og centrale samlende aktører og vidensinstitutioner på området)

Skabelsen af rammerne og mulighederne for børn og unges møde med kunsten er ikke kun et anliggende for kunstnerne, kunstinstitutionerne, Kunstfonden, kulturforvaltningerne eller Kulturministeriet. Det er et anliggende for alle de arenaer, hvor børnene færdes.

En national børnekultur og -kunstpolitik skal sætte ord på vigtigheden af børns møde med kunsten og kulturen. Børneminister, kulturminister, socialminister, sundhedsminister er alle interessenter i dette, selv om den kunstneriske faglighed er forankret i Kulturministeriet. Børnenes trepart skal udmønte de mange politikker og lave fælles aftaler om rammer og muligheder i børnenes liv, som tænker socialvæsen, sundhedsvæsen, skolevæsen, familieliv, fritidsliv OG kulturliv sammen. Med Børnenes trepart skal kulturen ikke kæmpe sig vej ind gennem de tungere og traditionelt set højere agtede sektorer. Med Børnenes trepart skabes der sammenhængskraft og en kortere vej til reelle resultater, end når sektorerne som individuelle siloer forsøger at skabe forandringerne alene.

Ligesom miljøet ikke kun er miljøorganisationernes ansvar, er børnenes møde med kunsten og kulturen ikke kun et anliggende for kunsten og kulturen. Det er et anliggende, som vi i fællesskab må tage ansvaret for.

Referencer

Krøgholt, I. (2018). *Mod krop og drama i danskfaget: Resumé af forskningsrapport* (Rapport).

https://pure.au.dk/ws/portalfiles/portal/143766168/PIXI_GRAFISK_KLAR_2_BL_BOLD.pdf

Kulturministeriets departement (2023). *Kulturpolitisk redegørelse* (Rapport). https://kum.dk/fileadmin/kum/1_Nyheder_og_presse/2023/Kulturpolitisk-redegoerelse_TG.pdf

Mak, H. W., & Fancourt, D. (2019). Arts engagement and self-esteem in children: Results from a propensity score matching analysis. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1449(1), 36-45. <https://doi.org/10.1111/nyas.14056>

Seismonaut. (2024) *Scenekunstens betydning for børn og unge* (Indsigtsrapport).

https://teatercentrum.dk/wp-content/uploads/2024/09/Scenekunstens-betydning-for-boern-og-unge_indsigtsrapport-sept.-2024.pdf

Biografi

Dorthe Skøtt Bébe er direktør for Teatercentrum, Danmarks officielle kompetencecenter for scenekunst for børn og unge. Hun sidder i bestyrelsen for Østerbro Teater og i repræsentantskabet for Statens Kunstfond. Børn og unges møde med kunst og kultur har altid fyldt meget i Dorthe Skøtt Bébes arbejdsliv i det producerende scenekunsthelt som produktionsleder, dramaturg, dramatiker og teaterleder på et af landets egnsteatre i mere end 25 år, samt i arbejdet på den kulturpolitiske og -organisatoriske arena både lokalt og nationalt, blandt andet som tidligere formand for Teatrenes interesseorganisation, forløberen til Dansk Scenekunst, og siden 2023 som direktør for Teatercentrum.

